

Németh Ferenc

A LÉTÜNK '56-OS SZÁMÁRÓL

Tisztelettel köszöntöm önöket az újvidéki *Létünk* folyóirat szerkesztősége nevében, amely – hadd mondjam el előljáróban –, a vajdasági magyar tudományosság egyik fontos műhelye. Negyedévenként jelenik meg, s immár 36 éve folyamatosan közöl írásokat, tanulmányokat a társadalom, tudomány és kultúra tárgyköréből, amellet jeles vajdasági magyar egyetemi tanárokat, kutatókat mondhat munkatársainak. Idei 3. számával az '56-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulója emlékének adóztunk.

Tudomásom szerint e rendezvény az első a vajdasági magyarság idei '56-os megemlékezései sorában. Az '56-os megemlékezéseknek nálunk hosszú, több-éves története van. Az szükségszerűen egybecseng a magyarországi megemlékezések történetével, amelyek akkor kezdődhettek meg, amikor a hivatalos magyar politika eljutott a tagadástól az igenlésig, s elismerte, hogy '56-ban Magyarországon nem ellenforradalom történt, hanem forradalom és szabadságharc. Erre nem sokkal a rendszerváltás előtt került sor, s attól kezdődően bontakozhatott csak ki a méltó kegyeletadás, amelyre országon kívül és belül oly sokan, oly sokáig vártak.

A vajdasági magyarság megemlékezései is a rendszerváltás után kezdődtek, s előbb kissé visszafogottan indultak, majd a 40. évfordulót követően lombosodtak ki s váltak tömegesebbé, felemelőbbé. Idén, a forradalom 50. évfordulóján kaptak újabb ihletet, lendületet.

A kegyeletadás fokozatos kibontakozásának folyamatában a vajdasági magyarság magáévá tette 1956 értékeit, szellemiségét, s így ma már – a vajdasági magyar sajtó megfogalmazásával élve – 1956 számunkra „mérőöldkő és útjelző”, „a magyarság büszke öröksége”, „nemzetünk szellemi forrása”. Ugyanakkor irodalmi alkotások, filmek és megemlékezések ihletője is. A Magyar Nemzeti Tanács 2005. szeptember 23-án a délvidéki/vajdasági magyarság nemzeti ünnepei közé sorolta október 23-át.

A vajdasági magyarság '56-os élménye ma kettős: egyrészt, még élnek annak a nemzedéknek a tagjai – sajnos, évről évre mind kevesebben vannak –, akik számára a magyar forradalom és szabadságharc még nem történelem, ha-

nem személyes élmény, megélt múlt; másrészt, a felnövő fiatal nemzedéknek 1956, ha nem is teljes egészében, de már félig történelem, könyvekben olvasható jeles esemény, félig pedig a családi szájhagyomány által éltetett forradalmi történetek sorozata. E kettősség ma igencsak tetten érhető, de mindkettő a maga módján '56 emlékének, szellemiségének a megőrzését szolgálja.

A *Létünk* '56-os, ünnepi száma, amely ma bemutatásra kerül, s amelyet önök is kézbe vehetnek, a tervezettnél sokkal gazdagabbra sikeredett, mondhatnám úgy is, hogy könyvvastagságúra duzzadt, 180 oldalra, miközben a benne közölt 12 írás, tanulmány több szempontból világítja meg a forradalom eseményeit.

A folyóirat négy témakörben foglalkozik a fél évszázaddal ezelőtt történetekkel.

Az *elsőben* a történészek szemszögéből világítja meg a forradalom eseményeit. Itt találjuk a budapesti '56-os Intézet jeles kutatóinak, munkatársainak, Rainer M. Jánosnak, Szokolczai Attilának, Valuch Tibornak és Standeisky Évának a tanulmányát, továbbá Bálint István újvidéki munkatársunk írását.

Rainer M. János *A Petőfi Kör vitái* című sorozat (1989–92) társszerkesztője, *Az 1956-os magyar forradalom* című kötet (1991) társszerzője, *Nagy Imre politikai életrajzának* megírója (1996–1999), a *Létünkben 1956 – A magyar forradalom Európa történetében* című tanulmányával szerepel. Szokolczai Attila is, akárcsak Rainer, a történész szemszögéből foglalkozott az 1956-os forradalom és szabadságharc történetével. Valuch Tibor *Sorsok és pályák* című érdekes írásában az 1956-os forradalmárok életútját kíséri végig a Kádár-rendszerben. Standeisky Éva, aki több könyvében is tudományos kutatás tárgyává tette a magyar irodalmat és irodalompolitikát, *Forradalom előtt* című tanulmányában a magyar írók és az SZKP XX. kongresszusának kapcsolatát boncolgatja. Bálint István nyugalmazott újvidéki újságíró tanulmányában a munkástanácsok szerepét méltatja az '56-os forradalomban.

A *második* tematikus rész az emlékezéseké. Hármat olvashatunk '56-ról, mindhárom sajátos, érdekes, ugyanakkor értékes is.

Kovács József, az Újvidéki Rádió nyugalmazott újságírója, 1956 októberében utazott fel Pestre, nem is sejtve, mi mindennek lesz majd ott szemtanúja. Élményeit, emlékeit megosztotta a *Létünk* olvasóival.

Takács Ilona, a *Magyar Szó* egykori lektora meg a *Dolgozók* valamikori olvasószerkesztője esetében fordított volt a helyzet: ő Budapesten született, ott is érte meg a forradalmat, s azt követően került csak Újvidékre. *Az én forradalmam* című írásában '56-os kollégista élményeit eleveníti fel.

Palatinus Aranka, muzslyai helyismereti kutató *A forradalom hozta őket össze* című kivételesen érdekes írásában '56-os bánati szerelmekről, házasságokról, keresztelésekről ír az écskai befogadótábor kapcsán, többek visszaemlékezése, valamint hiteles dokumentumok alapján.

A folyóirat *harmadik* részében '56 és a vajdasági sajtó viszonyáról esik szó. Vladimir Popin az újvidéki *Magyar Szónak* a forradalomra vonatkozó cikkeit jegyzetelte ki, Palatinus Aranka pedig a *Zrenjanin* című nagybecskereki szerb hetilap ide vonatkozó írásait vette számba. Mindkettő fontos adatokat szolgáltat a további kutatásokhoz.

Végül a *Létünk* negyedik blokkja két írást tartalmaz. Az egyikben Markovics-Majtényi András (az Újvidéki Rádió egykori igazgatója), az Újvidéki Rádió '56-os szerepéről és vonatkozásairól számol be, Vicsek Károly ismert filmrendezőnk pedig – aki most fejezte be '56-os dokumentumfilmjét, amelyben a magyar forradalomnak a szerb irodalomban betöltött szerepét méltatja –, alkalmi írásában kitér néhány szerb író, így Dobrica Ćosić, Veljko Petrović, Ivan Ivanji és Radoslav Petković '56-os kötődéseire.

Nos, ennyit mondanék röviden a *Létünk* ez évi 3., tematikus számáról, amelyet azzal az őszinte szándékkal készítettünk, hogy méltó emléke legyen a fél évszázados jubileumnak.

Elhangzott az Újvidéki Színházban 2006. október 11-én megrendezett '56-os tanácskozáson